

Espais de memòria

Espais de memòria

Sant Adrià de Besòs. Els espais de l'*altra memòria*

A l'arxiu de la Catedral de Barcelona es conserva un document eclesiàstic de l'any 1012 que acredita que Sant Adrià de Besòs és una ciutat mil·lenària. L'historiador Manuel Márquez Berrocal destaca l'origen de la ciutat en l'exhaustiva anàlisi social de Sant Adrià de Besòs i considera que la seva localització geogràfica és un fet determinant per al creixement que històricament ha tingut la ciutat: "L'existència del riu i de terres d'al·luvió, arrossegades pel mateix, la mar Mediterrània, la petita elevació on se situa el nucli antic del poble, garantiren el desenvolupament de la vida humana al llarg dels segles".¹

Si l'entorn natural i geogràfic de la ciutat va marcar la seva història rural al llarg dels segles, al segle XIX nous factors vinculats a la industrialització provocaran un trasbals radical i bruscat en el comportament humà i social de Sant Adrià de Besòs, que incidiran fortament en la identitat i la memòria d'aquest territori.

¹ MARQUEZ BERROCAL, M. *Sant Adrià de Besòs. La construcció de la ciutat*. Barcelona: Ed. Sant Adrià de Besòs, 2020, pàg. 26.

Aspectes com la proximitat amb Barcelona, les bones comunicacions en transport mòbil o ferroviari —la carretera nacional II Madrid-la Jonquera i el fet que des del 1848 passa per Sant Adrià la primera línia ferroviària inaugurada a Espanya (Barcelona-Mataró)— o l'assortiment d'aigua, imprescindible per generar energia elèctrica, determinaran el pas del territori rural al territori industrial i provocaran un trasbals demogràfic que la ciutat no havia conegut mai fins aquell moment. L'arribada massiva de població treballadora procedent d'altres punts de la península, des del 1900 fins als anys setanta, serà una constant seguint el patró de moltes altres ciutats metropolitanes.

Imma Boj Labiós

Directora del Museu d'Història de la Immigració de Catalunya (MhIC)

Llicenciada en Geografia i Història, amb especialització en Història, per la Universitat de Barcelona (UB). Màster en Immigració i Educació Intercultural i Màster en Gestió Cultural. Ha col·laborat com a professora convidada en el Màster de Gestió del Patrimoni (UB), el Màster d'Educació Plurilingüe (UB), el Màster d'Immigració i Educació Intercultural i el Postgrau de Disseny Expositiu (UAB/CCCB).

Col·labora en diversos projectes educatius del Departament d'Educació, com l'*araArt* i el projecte RCS, ha dirigit i comissariat diverses produccions expositives i des del 2003 és la directora del Museu d'Història de la Immigració de Catalunya (MhIC).

SEVILLANO
BARCELONA-TÉRMINO

Per tot això, el rastre de memòria històrica i patrimonial de la ciutat està clarament vinculat als dos últims segles que deixaran iconografies tan magnífiques al territori, com les tres xemeneies de FECSA (Forces Elèctriques de Catalunya, SA). En paral·lel, es crearan assentaments de població obrera i migrada que anirà arribant en diverses onades de manera desordenada i massiva i que seran protagonistes de plans d'habitatge, especulació del territori i manca de projecte social durant el franquisme.

Fotografia: el *Sevillano*, nom popular del tren que arribava a Barcelona des de Sevilla ple de gent que va viure un períple migratori amb l'objectiu d'aconseguir una vida millor.

Al Museu d'Història de la Immigració de Catalunya hi ha exposat un vagó original d'aquest tren, convertit en un espai museogràfic. / SEVILLANO (núm. reg: MUSE/0122), 1969. Font: MhIC.

Amb aquest antecedent ningú no es pot qüestionar el motiu pel qual dos dels espais de memòria més destacats de la ciutat són el Museu d'Història de la Immigració de Catalunya i el Refugi Antiaeri de la placeta Macià; *els espais de l'altra memòria* que va narrar Francesc Candel en el seu llibre *Els altres catalans* el 1963.

Tots dos equipaments han basat els seus continguts a partir dels testimonis i han creat un eix d'experiències viscudes que generen un relat que no és únicament d'història local, sinó també una representació imprescindible de la història de Catalunya al segle xx, en matèria de resistència al franquisme. Els dos equipaments disposen de programacions estables, com el festival RefugiArt o l'espai d'exposicions temporals del MhiC.

Museu d'Història de la Immigració de Catalunya (MhiC)

El MhiC es va inaugurar l'any 2004. L'espai permanent del museu es presenta íntegrament a l'exterior, al jardí de la Masia de can Serra. A l'interior de l'edifici es poden visitar projectes educatius i exposicions temporals. L'espai permanent es presenta en tres àmbits:

1. **Humans en moviment.** Intenta una aproximació a la història des del mirall de la mobilitat humana. S'examinen conceptes i terminologies associades al fet migratori a través d'elements museogràfics interactius i pedagògics.
2. **Migracions del segle xx.** Aquest àmbit està localitzat a l'interior d'un antic vagó de tren original de 1959. Una gran peça que ret homenatge a tota la població que va arribar en aquest període i sense la qual no podem entendre la Catalunya actual. A l'interior d'aquest tren viatgers virtuals acompanyen el visitant al llarg d'aquest recorregut amb els seus testimonis i records.
3. **Espai [MIGRAR].** Àmbit dedicat al patrimoni migratori de l'actual segle XXI. El MhiC consolida aquest espai com una col·lecció viva i en procés de construcció. Aquest àmbit expositiu convida el visitant a reflexionar sobre el present més immediat i el futur de les migracions i planteja qüestions com l'acollida, la ciutadania, la configuració i la identitat de la societat.

Fotografia: entrada del refugi antiaeri de la placeta Macià, Sant Adrià de Besòs. Font: Maider Arraiza (Fons MhiC).

Exemple de museografia a l'interior del *Sevillano*. Museu d'Història de la Immigració de Catalunya / SEVILLANO (núm. reg: MUSE/0122), 1969. Font: MhiC.

Refugi antiaeri de la placeta Macià

El refugi antiaeri de la placeta Macià (RapM) va obrir les portes com a Espai de Memòria el gener del 2008. Per a la ciutat és un espai emblemàtic de reflexió i anàlisi sobre la Guerra Civil. Té una clara vocació educativa i promou el contacte intergeneracional entre els estudiants d'avui i els del 1938, amb el documental *Els nens del Pla de Besòs*, que es pot veure durant la visita i que està protagonitzat pels nens i nenes adriencs de la guerra. Les visites són programades i es poden [consultar al seu web](#). ■

Interior del refugi antiaeri de la placeta Macià Sant Adrià de Besòs. Font: Mainer Arraiza (Fons MhiC).